

«Muyra, muyra lo traidor!»

Violència a la Garriga del segle XVI

Treballs

Xavier Ciurans i Vinyeta

Historiador

L'arxiu de can Terrés és el fons documental més important que s'ha conservat a la Garriga.¹ En total, es conserven més de 1.500 documents que fan referència, de manera directa o indirecta, a les famílies Rosselló de Vall, Terrés i Caselles, tot i que entre els seus pergamins i papers, es troben notícies i dades d'altres masies antigues del poble. A banda, però, d'aquest bloc patrimonial, hi ha diverses caixes que contenen llibres dels notaris garri-guencs Martínez i Mallol, de la primera meitat del segle XVI, i diversos lligalls i papers solts de la batllia de la Garriga, de Montmany, de Cànoves i Samalús, i de

Tagamanent i Aiguafreda, corresponents al mateix període.

A l'edat moderna, l'administració de justícia en llocs de jurisdicció reial, com ara la Garriga, restava en mans del batlle de la població, que actuava com a jutge local ordinari.² A la seva cort arribaven tota mena de conflictes i de greuges que calia resoldre. A la veïna baronia de Montbui, a mitjan segle XVII, les causes més usuals de discussions o baralles feien referència a les relacions entre els pagesos i els senyors, a les relacions familiars, a la situació econòmica i al bandolerisme i a la delinqüència de

¹ Opinió apuntada pels historiadors garri-guencs, com Josep MAURÍ: *Història de la Garriga*, vol. I. Barcelona, 1949, pàg. 440.

² Víctor FERRO: *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic, Eumo, 1993, pàg. 124.

l'època.³ En una baronia senyorial, com era la de Sentmenat, la justícia senyorial havia d'actuar en afers molt semblants.⁴ La documentació de la batllia i de la cort del batlle conservada a la Garriga permetria esbrinar si en aquest lloc es produïren aquests conflictes, o si n'hi predominaren d'altres. L'anàlisi sistemàtica d'aquesta font no és el nostre objectiu. Pretenem, simplement, exposar diversos fets relacionats amb la família Terrés i la justícia, com a petita mostra de la realitat que es vivia a la Garriga de l'inici de l'època moderna.

El món rural del segle XVI va experimentar les repercussions de la sentència arbitral de Guadalupe de l'any 1486. L'acord signat en aquell monestir extremeny va comportar una nova etapa per a la pagesia, però no va poder estalviar els clarobscurs. Davant de les grans masies que, de mica en mica, consolidaven la seva hegemonia al capdavant de la comunitat rural, hi havia un bon nombre de persones excloses d'un esdevenidor brillant.⁵ Els conflictes i les lluites reflectien aquesta situació. Sovint s'esmenta el fenomen del bandolerisme com a mostra que Guadalupe no va ser un triomf per a tothom. A la Garriga de l'inici de l'edat moderna,

tot i que no podem parlar de bandositats ben definides, sí que cal indicar les bregues contínues entre veïns del poble, bregues en què van participar els Terrés, amb el seu hereu, Joan Terrés i Vinyals, al capdavant. Les dades que presentem s'han d'emmarcar en aquest context postbèl·lic, quan les solidaritats entre els pagesos devien ser encara ben presents, així com les enemistats que engendra qualsevol conflicte. Ara bé, les batusses també es podien originar per motius més quotidians, i a vegades el malestar simplement naixia per uns veïns mal avinguts.

ELS TERRÉS DE LA GARRIGA

El cognom Terrés es documenta per primera vegada el 1343. Deu anys després, Joan Gorcs, de Santa Maria de Llerona, va donar una peça de terra a Jaume Terrés al lloc dit la Poieda.⁶ Uns anys després, un possible descendent, anomenat Joan Terrés, aconseguia diverses peces de terra a través de compres, establiments i alguna donació. Aleshores, al final del segle XIV, es va formar un incipient patrimoni regit per aquella nissaga. Quan l'any 1397, la universitat de la Garriga va fer una talla per redimir-se de la

jurisdicció del noble Eimeric de Centelles, Joan Terrés apareixia en el grup dels anomenats «menors», havent de pagar 14 florins.⁷

El veritable salt endavant pel que fa al patrimoni de la família Terrés es va produir l'any 1422, quan Bernat Ullar, beneficiat de Santa Maria del Camí, va establir a Antoni Terrés diverses peces de terra i unes cases ruïnoses prop de l'esmentada capella.⁸ Per aquest contracte, els Terrés van passar a ser *homines proprii* del benefici de Santa Maria del Camí, amb l'obligació de residir a les cases establertes. A més, els Terrés també van aconseguir progressar dins l'escala social de la Garriga. El mateix Antoni Terrés estava casat, probablement en segones núpcies, amb Margarida de Vilar, germana del prevere detentor del benefici creat a Santa Maria de Manlleu. Aquesta Margarida havia estat casada anteriorment amb Francesc Coromina, hostaler de la Garriga, un personatge molt actiu a la vida del poble a les acaballes del segle XIV.⁹

L'hereu d'Antoni Terrés, Bartomeu Terrés, no va tenir descendència. Per això, aquest darrer va fer hereu el seu nebot Joan Llampalles, fill de la seva germana Antònia i de l'hereu del mas

3 Carme BARBANY: «L'administració de justícia a la baronia de Montbui (segles XVI-XVII)» a *Actes del XXXIII congrés intercomarcal d'estudiosos*, vol. I. Granollers, Museu de Granollers, Centre d'Estudis de l'Associació Cultural, 1989, pàg. 93-103.

4 Eva SERRA: *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII. Baronia de Sentmenat, 1590-1729*. Barcelona, Crítica, 1988, pàg. 137-147.

5 Pierre VILAR: *Catalunya dins l'Espanya moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals. El medi històric*, vol. II. Barcelona, Edicions 62, 1973 (4a ed.), pàg. 294-304.

6 Arxiu Històric de la Garriga (AHG), fons Terrés, núm. 378. Citat erròniament per Josep MAURÍ, que en lloc de Joan Gorcs, interpretà Joan Sarts, *op. cit.*, pàg. 435. Joan Gorcs era el propietari del mas Gorcs, de Llerona, el qual tenia sota la senyoria del rei. Vegeu alguns apunts sobre aquest mas a Joan J. VALLICROSA: *Santa Maria de Llerona. Un poble amb arrels*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990, pàg. 85-86.

7 Jaume OLIVER: *El senyoriu jurisdiccional de la Garriga (segle XVI). Monarquia, feudals i comunitat pagesa en una població catalana a la baixa edat mitjana*. Sant Cugat del Vallès, Rourich, 1994, pàg. 42 i 75; vegeu també la dita talla a Josep MAURÍ, *op. cit.*, pàg. 382-384.

8 AHG, fons Terrés, núm. 446, citat a Josep MAURÍ, *op. cit.*, pàg. 431-432.

9 Segons la talla de 1397, Francesc Coromina formava part dels «majors» (Jaume OLIVER, *op. cit.*, pàg. 40.)

Llampalles de Llerona, anomenat també Joan Llampalles. Des d'aleshores, el nou hereu de can Terrés va ser anomenat Joan Llampalles (àlies) Terrés. Aquest personatge es va casar amb Beneta Vinyals, filla de Francesc Gorgui (a) Vinyals i de Miquela Vinyals, propietaris del mas Vinyals de la Garriga.¹⁰ Ben aviat, es van establir llaços de solidaritat entre les dues famílies. Així, quan l'any 1486 Francesc Gorgui (a) Vinyals, la seva muller Miquela, senyora útil i propietària del mas Vinyals, i els seus fills Antoni i Francesc, redimien un cens que prestava Eleonor Pau, muller de Narcís Pau, ho feien amb la fermança, entre d'altres, de Joan Llampalles (a) Terrés.¹¹ Igualment, l'any 1492, Joan Llampalles (a) Terrés feia fermança en un censal venut per Miquela Vinyals i Marc Vinyals, «*pro succurrendo aliquibus necessitatibus nostris in quibus positi sumus*».¹² I Marc Vinyals va ser nomenat tutor i curador dels fills de Joan Llampalles (a) Terrés en el seu testament l'any 1501.¹³

Desconeixem, però, com es va traduir aquesta relació quan el 1486, Marc Vinyals, cunyat de Joan Llampalles (a) Terrés, va ser condemnat per la sentència arbitral de Guadalupe.¹⁴ Com veurem, la documentació de la batllia de

Masia de can Terrés, a la Garriga. (Fotografia: Siqui Sanchez, 2004)

la Garriga no ens indica que cap brega de la primera meitat del segle XVI fos fruit de la guerra remença, però mostra unes solidaritats que, no sabem fins a quin punt, es van forjar o es van consolidar arran d'aquell conflicte. D'una manera o altra, la guerra degué afectar la família Terrés, si més no per la seva relació amb els Vinyals, i els habitants de la Garriga, tan a prop de Llerona, on es va produir una batalla important entre els remences i les forces reials.¹⁵

JOAN TERRÉS I VINYALS

Com hem dit, quan l'any 1501 Joan Llampalles (a) Terrés feia testament, citava vuit fills vius.¹⁶ El seu primogènit, de nom Bartomeu, havia de ser el seu hereu, però l'escassíssima documentació on apareix ens indica que, probablement, no va arribar a ser-ho, o bé ho va ser durant molt poc temps. El fet és que el successor de Joan Llampalles (a) Terrés va ser l'altre fill seu, Joan Terrés i Vinyals. El nou hereu del mas

¹⁰ Precisament, Bartomeu Terrés va heretar el seu nebot Joan Llampalles l'any 1469, amb motiu del matrimoni entre l'esmentat Joan i Beneta Vinyals (AHG, fons Terrés, llibre 1552, núm. 4). Sobre el mas Vinyals, vegeu Josep MAURÍ, *op. cit.*, pàg. 407-409.

¹¹ Els Vinyals feien la venda per compensar Eleonor Pau de l'atac que va patir de Francesc Vinyals al bosc d'en Capella, prop del torrent de Vilardell, el mateix 1486 (AHG, fons Terrés, núm. 392; redempció citada per Josep MAURÍ, *op. cit.*, pàg. 409).

¹² AHG, fons Terrés, núm. 180.

¹³ AHG, fons Terrés, núm. 833.

¹⁴ Jaume VICENS VIVES: *Historia de los remensas en el siglo XV*. Barcelona, C.S.I.C., 1945, pàg. 267.

¹⁵ Ídem, pàg. 213.

¹⁶ AHG, fons Terrés, núm. 833.

Terrés va viure en una època en què les baralles i els crims eren molt freqüents. La documentació de la batllia recull diversos incidents que denoten de tot menys una etapa de tranquil·litat. Algunes d'aquelles batusses van comptar amb la presència, en alguns casos destacada, de l'esmentat Joan Terrés. Una lectura ràpida de les denúncies i els relats dels fets deixa apreciar l'àmplia difusió de la ballesta com a arma, utilitzada sovint en els atacs de l'època. Malauradament, però, poques vegades s'esmenten les raons d'aquells fets.

Com hem dit, Joan Terrés i Vinyals era el propietari del mas Terrés, una heretat que a l'inici del segle XVI devia ser molt important. En què es distingia la riquesa d'aquests grans propietaris? Hi havia diversos elements que els caracteritzaven, a banda de ser els hereus d'uns patrimonis grans ja aleshores. Segons unes notes de l'any 1555 corresponents a Joan Nualart, amo del mas Nualart, de la Garriga, el seu benestar es reflectia en les «moltes y diverses parts augmentant la sua heretat y son patrimoni», i en el fet de no deixar-la «empenyada». Posseïen propietats grans, com en el cas del dit Nualart, que «ultra la sua heretat, té lo mas Comas Iusà, terras de aquell y també lo mas Garroffa y altres masos y molts altres béns». A banda, calia sumar-hi

uns béns mobles destacats: «dit Nualart és home que té cassa y bon saller y ben moblada y bona vaxella y altres cosses y molts mobles»; de manera que desenvolupaven un destacat paper econòmic en el si de la comunitat: «qui ven quada any molt blat, vi, fassols» i «no és home que faça censals ni violaris, sinó que té sos béns molt llests y abans smersa que no manlleua res y per tal és tingut e reputat». A més, la situació familiar els afavoria, especialment en el cas de Nualart, que llavors tenia «tres fills, tots pagessos y treballadós; són ya hòmens grans y treballen per la cassa, que no ha menester dit Nualart llogar los mossos per fer les feynas de la cassa, sinó que los dits tres fills les fan y axí abans se stalvien les [s]oldades y moltes altres cosses». Per tot plegat, «és home, dit Joan Nualart, que té molts dinés y de quada dia compra terres y és rich y tingut y reputat per home rich y no per home pobre». ¹⁷ Amb alts i baixos, els Terrés compartien moltes de les característiques suara esmentades, i tot i això, van protagonitzar rivalitats importants, com la que va esclatar el 1521.

LES BREGUES D'EN TERRÉS

L'any 1521, Marc Rosselló de Vall, batlle de la Garriga i hereu i propietari del gran mas Rosselló de Vall, va ser assassinat. ¹⁸

Dues persones van ser inculpades d'aquell crim: Bernat Mallol, de la Garriga, ¹⁹ i Antoni Banyeres, de Corró d'Avall. Joan Terrés i el seu germà Rafael també aparegueren involucrats en aquells fets. Com que Marc Rosselló de Vall va morir intestat, es van assignar uns tutors per a l'administració dels seus béns, i perquè tinguessin cura de les seves dues filles, anomenades Joana i Andreua. Els tutors van ser Antic Riera, pagès de Sentmenat i avi de les dites pubilles; Francesc Rosselló (a) Poi, germà del difunt Marc Rosselló de Vall, casat amb la pubilla del mas Poi del Bosc, de la Garriga, i Joan Noguera, hereu del mas Noguera, també de la Garriga, i «*de parentella ipsarum pupillarum*». ²⁰

Poc després, però, el mateix Francesc Rosselló (a) Poi també va ser assassinat. Segons el relat de Lluís Vilanova, «morí an cassa de mon germà, Pere Vilanova, de la vila de Granullés, e morí per aquesses cultellades que li foren donades en lo camí real». Una altra vegada, els Terrés es van veure implicats en aquells fets. L'animadversió entre Joan Terrés i Francesc Rosselló (a) Poi havia estat destacada per diversos testimonis, que no dubtaven a l'hora de parlar de bàndols. ²¹

Aleshores, les pubilles Joana i Andreua Rosselló de Vall van reunir els parents més propers

¹⁷ AHG, fons Terrés, Batllia de la Garriga, caixa 15.

¹⁸ Havia estat escollit batlle el 13 de maig de 1521, i l'octubre del mateix any ja era mort. (AHG, fons Terrés, llibre 1551, núm. 9). Sobre el mas Rosselló de Vall, vegeu Josep MAURÍ, *op. cit.*, pàg. 419-423.

¹⁹ Perdonat més tard pels Rosselló de Vall (AHG, fons Terrés, notaria, caixa núm. 7).

²⁰ AHG, fons Terrés, cort del batlle, caixa núm. 12.

²¹ Ídem. Miquel Junyent deia que els Torre, de la Garriga, «han donada favor y ajuda a dit Terrés, e que han seguit aquel bandolegant ab dit Poy, quondam» i Antoni Malhiern també parlava que Joan Terrés havia estat «bandallejant ab en Poy». Ignorem l'origen i les raons d'aquells bàndols.

per escollir un nou tutor. Els assistents a aquella reunió foren: Joan Poi, fill del difunt Francesc Rosselló (a) Poi, cosí de les pubilles, i Esteve Palau, de la Garriga; Francesc Garet (a) Rovira de Santa Digna, de Llerona; Antoni Camps, Salvador Fàbregues i Benet Fàbregues, de l'Ametlla; Jaume Poi, Bernat Santpere, Jaume Oliveres i Marc Carreres, de Lliçà d'Amunt; Pere Vilanova, de Granollers; Bartomeu Abril, de Palautordera; Joan Torre, de Santa Eulàlia de Ronçana, i Francesc Puigllunell, Antoni Congost, Pere Bosc, Lluís Vilanova, Francesc Garriga, Perot Ferrer i Gaspar Guilla. Tots plegats van decidir que Francesc Garet (a) Rovira de Santa Digna fos el tercer tutor de les pubilles Rosselló de Vall, en substitució del difunt Francesc Rosselló (a) Poi.²² La justificació d'aquella tria deia que Rovira «té bona eretat e béns, e és persona de molt bona fama e vida, e acostuma de donar en les coses li és propi, molt bon recapte», de manera que «és home que se li pot fiar qualsevulla cosa».²³ Cal subratllar l'àmplia presència de familiars. Això ens indica que, en casos certament especials, el grup familiar utilitzava tots els seus recursos i solidaritats, ja fos per necessitat, ja fos pels drets que tots ells poguessin pretendre sobre el mas. A banda, prenen les decisions els membres masculins de les famílies, mentre que en la situació que descrivim,

Masia de can Llampalles, d'on procedia l'hereu de Bartomeu Terres, Joan Llampalles, nebot seu. (Fotografia: Pere Cornellas, 2004)

les dones no tenien aquesta possibilitat.

Ben aviat, però, Francesc Garet (a) Rovira i Joan Noguera es van enfrontar. Segons el primer, Noguera estava afavorint la llibertat d'Antoni Banyeres, pres per l'assassinat de Marc Rosselló de Vall, a canvi de 200 florins. Efectivament, l'any 1523, Joan Banyeres, de Corró d'Avall, i Joan Terrés, de la Garriga, van vendre al pagès Gabriel Hortjussà, de Caldes de Montbui, un censal de valor 200 lliures, «*pro extrahere Antonium Banyeras, fratrem meum dicti Johannis Banyeras, qui [deturatur] in carceribus*».²⁴ Cal destacar que entre les nombroses persones que hi feren fermança, hi havia individus de famílies destacades durant el conflicte remença, com

els Oliveres, de Corró d'Avall, els Vinyals, de la Garriga, o els Francí, de Lliçà d'Amunt.²⁵ A més, Joan Noguera havia casat una filla seva amb l'hereu d'en Torre de la Garriga, parents dels Terrés, els quals «ab altres, mataren malament y ab tració, al dit March Rosselló», i «après han mort malament y ab tració an Francí Rossalló àlies Poy». Els Torre també havien fet «valença de presó y béns seguint als dits ajustadors, contra lo ereu Poll, fill del Francí Roselló àlies Poll, y nebot del pare de dites pobillas y contra sos amichs y valedós, com a mortals anemichs».²⁶

Alguns testimonis qüestionaven les intencions de Joan Noguera, i el qualificaven de «molt sospitos a les pubiles», i «enquara que dit

²² Ídem.

²³ Ídem.

²⁴ AHG, fons Terrés, núm. 186.

²⁵ La sentència arbitral de Guadalupe condemnava Pere Oliveres, de Corró d'Avall, i l'esmentat Marc Vinyals, de la Garriga (Jaume VICENS VIVES, *op. cit.*, pàg. 267-268). Per la seva banda, l'any 1484, Narcís Francí, de Lliçà d'Amunt, fou escollit síndic dels remences (ídem, pàg. 186).

²⁶ AHG, fons Terrés, cort del batlle, caixa núm. 12.

Noguera fos elegit per tudor de les pubiles e dels béns de aquelles, malament ho mostra, car segons sas obras no és útil a les dites pubiles ni als llurs béns de aquelles».²⁷ Així, sembla que, finalment, Joan Noguera va ser apartat del seu càrrec de tutor de les pubilles Rosselló de Vall. Tot i això, tot i l'enemistat declarada entre els Rosselló i els Terrés, segons Josep Maurí, el 8 d'octubre de 1527, Joana Rosselló de Vall i el seu espòs Joan Vilanova van absoldre Joan Terrés i Joan Pey de la inculpció d'assassinat en la mort de Marc Rosselló.²⁸

Aquell no va ser, però, l'únic conflicte en què intervingué l'inquiet Joan Terrés. L'any 1525, signava una treva de sis mesos amb Lluís Vilanova, Joan Vilanova i Benet Vilanova, sense que coneguem el motiu d'aquella nova discòrdia.²⁹ Un temps després, l'any 1537, quan Joan Terrés era a la carnisseria de la Garriga, Gabriel Oliveró i Antoni Vilanova, armats amb una dalla i una espasa respectivament, el van atacar, sense aconseguir ferir-lo, perquè la muller de Terrés va prendre la dalla als atacants.³⁰ Tampoc coneixem els motius d'aquesta escomesa, tot i que en una societat com aquella, l'ús de la força no era infreqüent. Qualsevol conflicte podia ser l'espurna que encengués un enfrontament, i Joan Terrés

semblava tenir certa predisposició als embolics. Així, per exemple, l'any 1535, va matar un brau d'en Mallol que s'havia barrejat amb els seus bous amb una llançada. La filla d'Hipòlit Malhivern, anomenada Antiga, ho havia vist tot. Amb la intenció de no ser descobert, Joan Terrés digué a Antiga que «el stava molt desvaratat, que havia quitat un censal de cent libras e que's trobava sens moneda, que si ella ho dehia, que el la [esquantaria] per una mala dona, e llavors ella, testimoni [Antiga Malhivern], li dix que digués lo que'l volgués, que ella no volia estar vedada per el ni per ningú, e axí se n'anà».³¹

Encara el 21 de setembre de 1539, Joan Nualart i la seva muller, Segimon Teya (a) Pla, la seva esposa i una filla, i Joan Terrés i la seva muller, anomenada Antònia, van experimentar un nou atac. A les 12 del migdia sortien d'oir missa major, quan, a mig camí, «les hisqueren tres homes, u bal·lesta y dos ab llança». Els agressors de seguida es van centrar en Terrés, a qui van disparar un matràs o dard, mentre arrossegaven la seva muller. Un dels atacants, anomenat Segimon Perer, armat amb una llança, s'abraonà sobre Joan Terrés tot cridant «Muyra, muyra, lo traydor!». L'atac no va tenir conseqüències fatals per als Terrés, i Segimon

Perer, en Cruells, de Tagamanent, i un gascó, els tres agressors, van ser presos.³² Aleshores, Joan Terrés devia ser un home de més de 60 anys, i pocs dies abans d'aquesta envistada, concretament el 23 d'agost del mateix 1539, havia fet testament.³³ Va fer hereu el seu fill Esteve, i volia que els seus altres fills i filles vius, un noi i tres noies, fossin col·locats segons les possibilitats del mas Terrés.

Finalment, el dia 15 d'octubre de 1543, Joan Terrés va sortir a trenc d'alba amb el mosso de la casa, Francesc Puigvert, i la criada Joana Mateua, per escampar excrements d'ovelles en una peça de terra dita les Hortes, al costat d'un prat. Mentre l'amo i la criada estaven adobant la terra, i el mosso llaurava al seu darrere, van aparèixer quatre individus. En veure'ls, Joan Terrés va cridar «Via fos!»,³⁴ i va córrer cap a la casa. Tres homes duïen bal·lestes, i el darrer portava una llança. Els atacants van atrapar Joan Terrés prop de la masia, i segons va explicar el mosso, Francesc Puigvert, el seu amo «caygé e ells li pagaran llansadas als pits, e vahé [en Puigvert] qe hu d'ells pagà una bestonada a sa mastressa, que volia ajudar a son marit». Les múltiples llançades i punyalades van provocar la mort de Joan Terrés. Després, «quant

27 Ídem.

28 Josep MAURÍ, op. cit., pàg. 421.

29 AHG, fons Terrés, cort del batlle, caixa núm. 9, llibre 2.

30 AHG, fons Terrés, cort del batlle, caixa núm. 13.

31 Ídem.

32 Ídem.

33 AHG, fons Terrés, núm. 846.

34 Amb el crit de «Via fos!» es perseguien els malfactors (Eva SERRA, op. cit., pàg. 148).

l'ageran aterrat», van aparèixer tres individus més.³⁵

Ben aviat va córrer el crit de «Via fos!», i el batlle de la Garriga, Jaume Caselles, i altres persones van començar la persecució dels assassins. Va córrer la brama que entre els fugitius hi havia un fill d'en Bellver, de Tagamanent, dit l'estudiant Bellver, Jaume Vilar, de la Castanya, i un tal Rafael «Cap rech». Jaume Oliveró, Pons Garriga i Antoni Marga (a) Illa, es van topar amb els set criminals quan aquests fugien. No sabem si van atrapar-los o si es van escapar de l'acció de la justícia.

D'aquesta manera va acabar la vida de Joan Terrés. Bartomeu Bruniquer, de Cardedeu; Rafael Canal, de Caldes de Montbui, i Antoni Forns, de l'Ametlla, van ser els tutors i curadors dels béns i dels fills del difunt Terrés, que degué ser soterrat, tal com disposava el seu testament, al cementiri parroquial de la Garriga. Certament, es va tractar d'una vida atzarosa. Havia format part de la primera generació formada sota les repercussions de les guerres pageses del segle xv, i de ben segur que aquest factor va ser important. El seu fill i hereu, Esteve Terrés, en el seu testament del 1575, va fundar un aniversari perpetu per tal de redimir els seus pecats i els pecats dels seus pares. A diferència de la violenta fi del seu progenitor, Esteve Terrés va disposar dels seus béns «volent anar a visitar lo gloriós Sant Jaume en Compostel·la».³⁶

Detall del timpà de l'església de Palou. Sant Julià de cacera amb la indumentària i armes característiques del s. xvi, època en què es va fer el relleu.

(Fotografia: Pere Cornellas, 2005)

VIOLENCIA AL MÓN RURAL

Les dades aportades són una petita mostra dels incidents que es van viure a la Garriga a l'inici de l'edat moderna. Com hem apuntat, moltes bregues devien formar part de la vida quotidiana del moment, però la proximitat amb els conflictes bèl·lics del segle xv i, sobretot, les intenses relacions dels Terrés amb els Vinyals, ens fan pensar en quelcom més. La guerra remença degué formar aliances i solidaritats entre algunes famílies a nivell local. Potser després es van aprofitar aquestes aliances en enfrontaments amb famílies rivals. L'origen d'aquesta conflictivitat ja és més difícil d'escatir: repercussions

de la guerra, baralles pel domini o el pagament d'algun bé, bregues relacionades amb altres ofenses...; però sembla que els lligams van ser prou intensos en aquestes unions. Recordem que l'hereu de Joan Terrés, Esteve, es degué casar en primeres núpcies amb Joana Oliveres, filla dels Oliveres de Corró d'Avall, protagonistes també del conflicte remença al Vallès.³⁷ Es tracta d'un tema molt atractiu, tot i que, malauradament, no podem aportar gaire més que hipòtesis i alguna informació.

Eulàlia Duran va qualificar de migrada la recuperació econòmica dels primers anys de l'època moderna, i va esmentar aquest

³⁵ AHG, fons Terrés, cort del batlle, caixa núm. 14.

³⁶ AHG, Fons Terrés, núm. 867.

³⁷ Vegeu nota núm. 25.

factor com un dels ingredients que van facilitar l'esclat de revoltes als Països Catalans a l'entorn del 1520.³⁸ Aquesta mateixa autora explica bandositats nobiliàries i els seus enfrontaments, especialment en el si de municipis com Lleida, Barcelona o Girona. Xavier Torres també ha centrat bona part de la seva atenció en els enfrontaments entre nobles. La petita noblesa rural va ser una de les principals protagonistes del bandolerisme català del cinc-cents, arran de les repercussions de la sentència arbitral de Guadalupe. Segons aquest historiador, però, alguns remences radicals van continuar la seva lluita després de 1486.³⁹ Ben aviat, els propietaris de masos també van adoptar formes i maneres dels bàndols, embolicant unes famílies contra les altres i arrossegant sovint tota la parentela.⁴⁰ En aquest punt, cal tornar a recordar els lligams entre els Terrés i els Vinyals a la Garriga. Potser no és agosarat pensar que algunes bregues descrites als llibres de la batllia de la Garriga tenen el seu origen remot en els conflictes pagesos del segle xv. Quan l'any 1539, Segimon Perer es llançà sobre Joan Terrés tot cridant «Muyra, muyra, lo traydor!», de quina traïdoria el devia acusar? Aleshores, ja feia 53 anys que s'havia signat la sentència de Guadalupe. Les lluites que aquella disposició hagués pogut originar, amb el pas del temps, s'haurien transformat, i les rivalitats haurien trobat l'excusa en qualsevol altre element. De fet,

aquella semblava ser la tònica de la societat catalana, marcada per la violència de les bandositats.

D'altra banda, la documentació demostra que les relacions familiars eren molt importants en el si de la comunitat. En situacions difícils, es demanava el suport dels parents, ja fos en aspectes econòmics, ja fos en l'administració del govern de la casa. Quan hem parlat dels tutors de la família Rosselló de Vall arran de l'assassinat del seu hereu, hem esmentat fins a 20 parents, possiblement caps de casa, per tal de prendre una decisió que afectava les pubilles Rosselló, orfes de pare. Aquella era una situació extraordinària, però sens dubte, les solidaritats familiars eren ben presents aleshores. També era essencial la política matrimonial d'aquests masos, una estratègia determinada molt sovint pel cap de casa, i que ha quedat palesa en el matrimoni que Joan Noguera va preparar per a una filla seva amb l'hereu del mas Torre de la Garriga. Totes les notícies indiquen que era l'amo qui decidia aquests afers, i ho feia en funció dels interessos de la família.

Tot plegat és prou interessant com perquè algun dia, algú pugui estudiar i analitzar amb atenció i deteniment els conflictes que expliquen els llibres i els fulls de la batllia i de la cort del batlle de la Garriga. Aquesta serà una forma essencial per entendre més coses d'aquest poble i de tota la comarca a l'inici de l'edat moderna.

El profeta Abraham, amb la indumentària característica d'un ciutadà benestant amb dues armes al cinyell, una espasa i un punyal, que denoten la violència de l'època. Guardapols del retaule de Sant Esteve de Granollers (final de segle xv). (MNAC núm. inv. 24151. Fotografia: MDG, 1997)

38 Eulàlia DURAN: *Les Germanies als Països Catalans*. Barcelona, Curial, 1982, pàg. 101.

39 Xavier Torres: «Senyors i bandolers a l'Àntic Règim» a *l'Avenç* núm. 82. Barcelona, maig 1985, pàg. 36.

40 Ídem, pàg. 38.